

Rajzfilm: út és lehetőség

A rajz- és bábfilmek nemzetközi szervezete idei közgyűlésén Budapestet szavazta meg a főtítkárság új székhelyül, dr. Matolcsy Györgyöt megválasztotta főtítkárnak, Jankovics Marcellt elnökségi tagnak. Ugyanennek a szervezetnek az ötvenes évek végén tartott alakuló gyűlésére magyar művészek még meghívót sem kaptak. A hazai rajzfilmek nemzetközi fesztiválokon elért egyéni sikerei után ezt a tényt nem nehéz úgy felfognunk, mint a magyar rajzfilmművészet egésze tekintélyének nemzetközi elismerését.

1973 meghatározója mégis inkább az, hogy elkészült az első egész estét betöltő rajzfilm, a János vitéz. Sőt, lényegében készen van a má-

sodik is. Ezzel a Pannónia rajzfilmstúdiója rekordot állított fel. Nemzetközileg páratlan teljesítmény ugyanis, hogy egy stúdió egy évben két egészestés rajzfilmet készít. Amikor tehát a rajz- és bábfilmstúdió munkájáról beszélünk, arról kérdezzük először dr. Matolcsy György stúdióvezetőt:

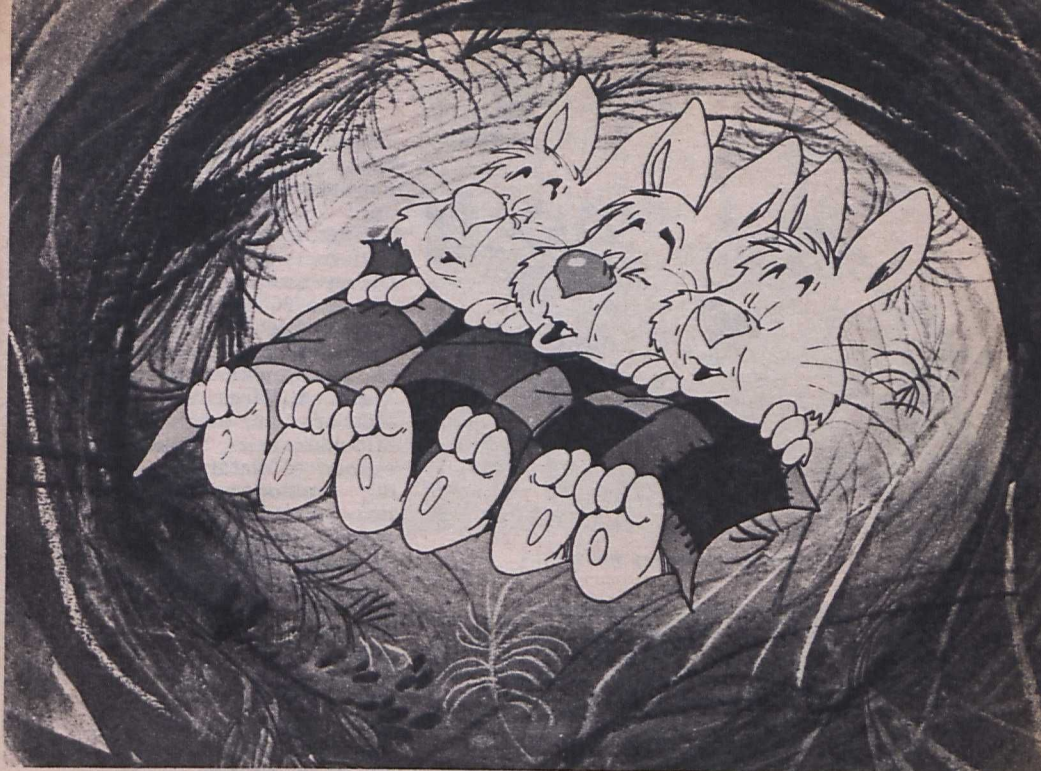
— Mennyiben jelent fordulópontot ez az év a hazai rajzfilm fejlődésében?

— A fordulatot mindenekelőtt az jelenti, hogy a János vitéz megkezdése kiindulópontjává vált az egészestés rajzfilm folyamatos gyártásának. Fontosnak érzem, hogy az első egészestés rajzjáték-

film összefogás eredménye; Jankovics Marcell vezetésével rendezők egész sora — Szabó-Sipos Tamás, Szoboszlai Péter, Richly Zsolt, Nepp József, Ternovszky Béla, Vajda István — dolgozott együtt. Alapvető törekvésünk, hogy ne egy-két rendező által kisajátított műfaj legyen az egészestés film, ne csak egyféle stílus érvényesüljön, hanem a sokféleség egysége jusson benne érvényre. A jövőben is szeretnénk elősegíteni az alkotók kollektív munkáját. A második egészestés filmünk, a *Hugó, a viziló*, amerikai rendelésre készült. A 100 perces film munkáit Gémes József rendező, az amerikai Bill Freigenbaum és az angol Grehem Percy irányította. A *Hugó* stílusuk különbözik a folk-

Jankovics Marcell:
János vitéz

**Dargay Attila:
A három nyúl**

lört és a szecessziót magába olvasztó János vitéztől. Alkotói Walt Disneyből indultak ki és a jellegzetes afrikai tájat felidéző hitelességre törekedtek. A bemutató jövőre lesz. Legközelebbi egészestés tervünk a *Ludas Matyi*. Forgatókönyvét már elkészítette Dargay Attila és Nepp József. Dargay vezetésével várhatóan jövő év elején megkezdődnek a munkák.

— Már korábban összeállítottuk az egészestés filmek hosszabb távú tématervét. Szerepelnék benne a magyar kultúra klasszikus értékei, például az Árgilus királyfi, a Toldi, a Hány János, Bartók darabjai-

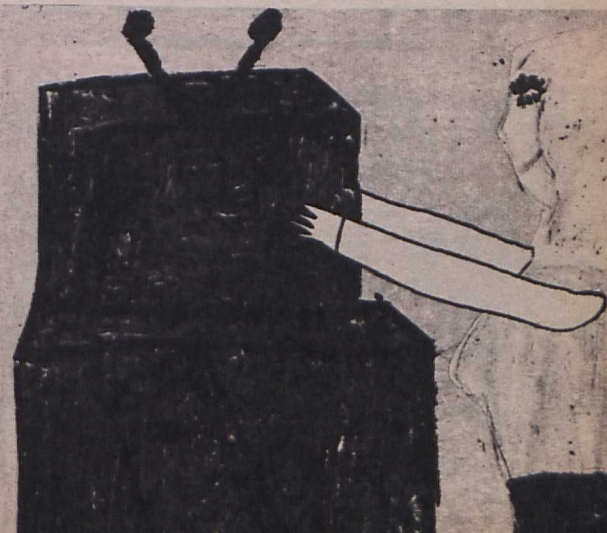
ból való összeállítás. Európa olyan kultúrkincese, mint a Don Quijote vagy a Don Juan. Vannak természetesen könyvnyű műfajú témáink is. Szeretnénk minden évben egy új egészestés filmmel a közönség elé lépni.

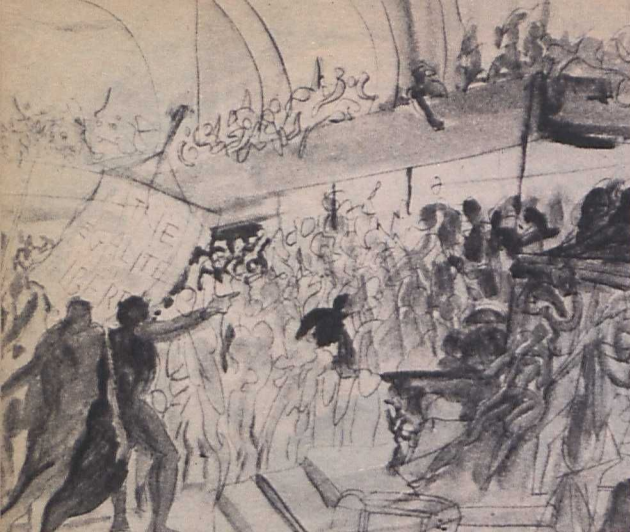
— Hazai viszonylatban új műfaj indult tehát útnak az idén, s az elmondottak a fejlődést

ígérik. Hogyan illeszkedik be ez a törekvés a nemzetközi képbe? Tudjuk, hogy a nagy munka- és költségigényes műfaj nem mondhat le a külföldi érdeklődésről; tehát: általában van-e igény az egészestés rajzfilmek iránt?

— Walt Disney filmjei napjainkban egymás után érik meg a fel-

**Macskássy Kati:
Gombnyomásra**

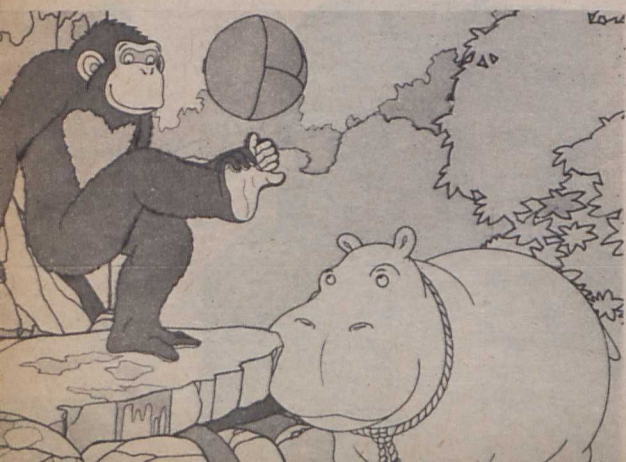

Kovácsnai György: *Ça ira*

Vajda Béla: *Jócselkedetek*

újtást. És sikerült van. Némelyiknek, mint a Fantáziának, nagyobb, mint bemutatójakor. Tudjuk, a Hófehérke óta milyen egyértelműen Disney uralta a terepet, s csak a 60-as évek második felétől kezdtek más stúdiók is egészsétes rajzfilmekkel foglalkozni. A Sárga tenger alattjáró adta meg a tulajdonképpeni lökést, egyben cáfolatát az addig uralkodó nézetnek, hogy a műfajban csak Disney klasszicista stílusa az elfogadható. Tavaly például nagy sikert aratott a *Frici*, a macska című egészsétes film, amit pontosabban szexi-rajzfilmnek nevezhetnék. A műfajban tehát olyan korszak kezdődik, amelyben sokfelé ágazik az út. 1973 az az év, amikor a stúdiók egymás után fognak hozzá egészsétes rajzfilmekhez. Elmondhatjuk, hogy a műfajban nem kerülünk lépéshátrányba, jó ritmusban indultunk.

— *Nem fenyegeti-e elsovadással az egészsétes rajzfilm a hazai rajz- és bábfilm műfaj sokféle változatát, elszippantva tőle a művészi erőket, ambíciókat?*

— Cáfolja ezt az a tény, hogy sem stílusbeli, sem tematikus változatosságban nem marad el az idej rövid mozifilm-termésünk az előző éveketől. Sőt, három új rendezőt is avathattunk. Egyikük, Macskássy Kati, érdekes új lehetőség felé indult el *Gombnyomásra* című munkájával. Gyerekeket választottatott meg rajzban és szóban arra a

Bill Feigenbaum—Gémes József: *Hugó a víziló*

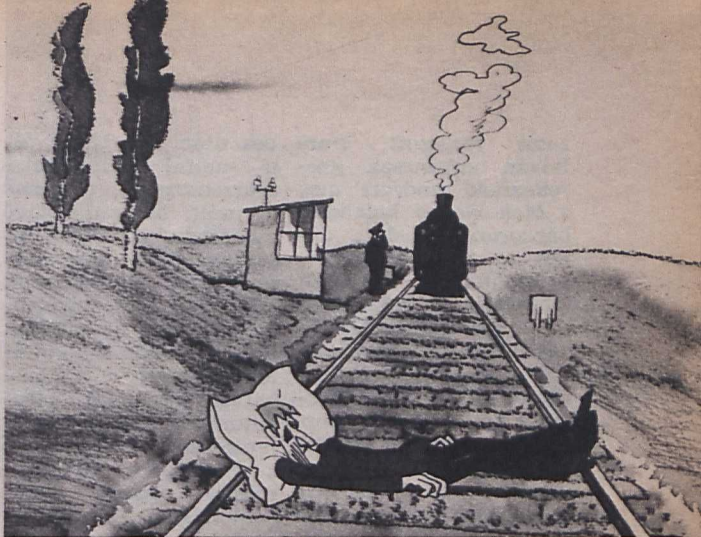
kérdésre, hogyan képze-
lik a jövőt. A válaszok-
ból készítette el a fil-
met. Másik elsőfilme-
sünk Hernádi Edit, *A*
zacskó című szatirikus
munkájával szó szerint
csattanós elégtételt vesz
a mindenben akadékos-
kodó, bejedit bürokra-
tán. Rófusz Ferenc *A*
kő című gunyoros hang-
vételi filmjével mutat-
kozik be. Az idei mozi-
ra készülő 11 rövid rajz-
film között van például
Kovácsnai György *Ça*
ira című műve, amely-
ben egy viszonylag rit-
kán látott módszert alk-
almaz. Megmozduló

festménysorozaton ele-
venednék meg a nagy
francia forradalom ese-
ményei és történelmi
személyiségei.

Nem
hiányzik a groteszk, a
karikatúra, a társadalmi
szatíra, az irodalmi fel-
dolgozás, a mai- és a
népmese sem. Janko-
vics Marcell: *Add to-
vább, számár a végállo-
más*, Vajda Béla: *Jőcse-
lekedtek*, Pléhboy, Vár-
nai György—Cseh And-
rás: *A zöldövezet*, Dar-
gay Attila: *Pázmán lo-
vag*, Cseh András: *Szél-
kötő Kalamóna*, olasz
koprodukcióban és
Ríchly Zsolt: *A hétpety-
tyes autó* című filmje e
hetekben fejeződik be.

— Munkánk nagyon
jelentős részét a televí-
ziónak készülő sorozat-
ok teszik ki. Szabó-
Sipos Tamás a *dr. Agy*
újabb részeiben az okta-
tás forradalmával fog-
lalkozik; nagy rajzigé-
nyességgel készül a *Rom-
hányi—Nepp—Ter-
novszky* film, a *Kérem*
a következőt; Foky Ottó
újabb *Mirr—Murr* soro-

Macskássy Kati:
Gombnyomásra

Vajda Béla: *Jőcselekedetek*

Reisenbüchler Sándor: *Az 1812-es év*

zatot forgatott; Imre István ugyancsak gyerekeknek rendezte meg a *Mek mester kalandjai* bábsorozatát; Mata János a rádióból ismert *Mikrobiból* készített többrészes rajzfilmet. Új típusú műsorok előkészítésén is dolgozunk.

— Az ideai rövid rajzfilmekből kibontakozik-e egy olyan új mozzanat, amely a műfaj hazai fejlődésében jelentősnek ígérkezik, kiteljesedése várható? És általánosabban: a nemzetközi mezőnyben vizsgálva, beszélhetünk-e jellegzetesen magyar rajzfilmnyelvről?

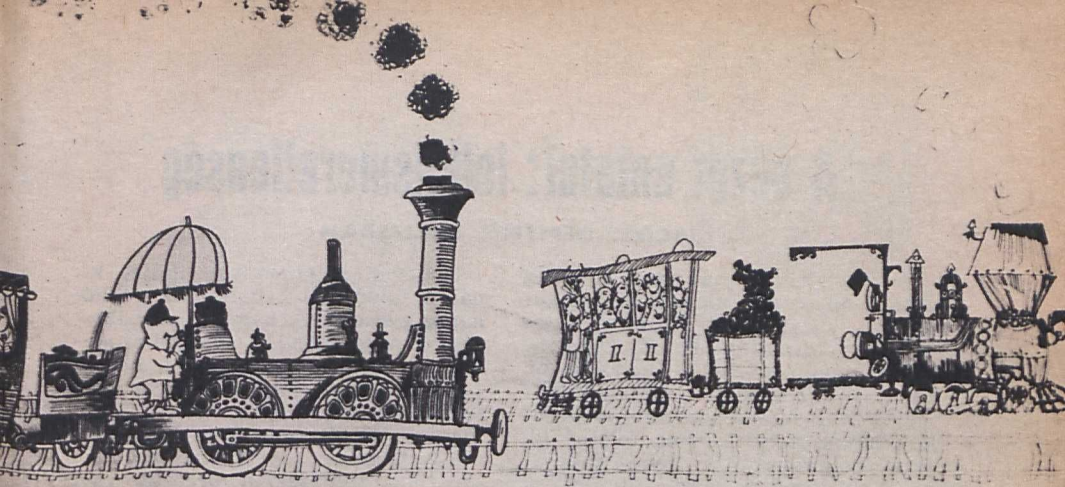
— Érdekes megfigyelni, hogy irodalom, a játékfilm után a rajzfilm alkotóinak körében is hódít a dokumentarizmus. Erről tanúskodik a *Ça ira*, a *Pléhboy*, vagy a *Gombnyomásra*. Valamikor úgy tartották, hogy a régmúlt meséi alkotják a rajzfilm természetes világát. Ma, néhány új irányba tett lé-

pés után úgy tűnik fel, a műfaj természetes szürrealizmusa nemcsak a múlt, hanem a jövő csodáihoz is illik. Hasonlóképp a műfaj lehetőségeinek gazdagodását jelzi ez az új jelenség is, hogy moha a rajzfilm erősen vonzódik a kötetlen képzelet, a fantázia szabad játéknak birodalmához, hatásos kifejezőeszköznek ígérkezik a valósághoz tárgyszerűbben tapadó dokumentarista ábrázolásmódban. A kérdés második részére aforisztikusan azt válaszolhatom, hogy a magyar rajzfilm jellegzetessége, hogy nincs egyetlen jellegzetessége. Nem egyetlen nyelv, egyetlen stílus uralja, mint uralta a Disney-iskola filmjeit, vagy utóbb a zágábi iskoláét; de említhetném a tévé révén közismert Hana-Barbera stúdió sorozatait is.

— Meglehet, vannak akik vitatják, nekem meggyőződésem, a magyar rajzfilm erőssége éppen az, hogy motívumokért visszanyúl a népi hagyományokhoz, a parasztművészet kincstárába, de felhasználja a XX. századi képzőművészeti avantgarde eredményeit is, ugyanakkor feleleveníti a városi kultúra karikatúra-hagyományait, merít a jellegzetes pesti humorból. Tehát a sokféleséget egyesíti. A hazai rajzfilmnyelv jellemzője nem egyetlen üdvözítő irányzat; karakterét másutt találjuk meg. Éspedig az arányos, világos, tömör és hiteles megfogalmazásra való törekvésben. Az ideai lucai rajzfilm- és grafikai bemutaton rendezett magyar retrospektív vetítéseken tapasztaltam, hogy a legnagyobb sikert a tömören, világosan, frappánsan, fogalmazó filmjeink aratták. A jövőben sem célunk

Dargay Attila:
Zsuzsu locsol

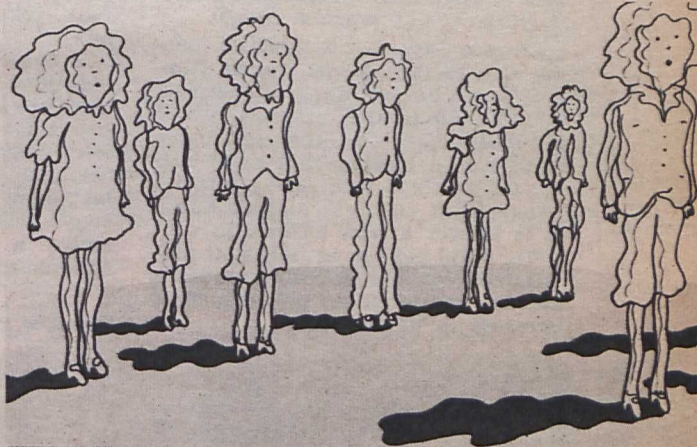

**Dargay Attila:
Hajrá mozdony**

egyetlen filmnyelv favorizálása, viszont törekvésünk a nagy terettségű, sokrétű filmek készítése. Hazai és külföldi tapasztalat, hogy az egyszerre gondolatgazdag és szórakoztató és képzőművészeti élményt adó filmjeinknek van a legnagyobb sikere, legmaradandóbb hatása. Ennek tudható be az 1812-es év cannes-i sikere (Reisenbüchler Sándor), a *Hidavatás* szaloniki díja (Jankovics Marcell), hogy két friss példát mondjak; de ezt az értéket jelzi a díjaknak egész sora, amelyeket a *Koncertissimo* (Gémes József), a *Nap és a Hold elrablása* (Reisenbüchler Sándor) és a *Modern edzésmodszerek* (Ternovszky Béla) hazahozott.

— *Befejezésül szeretnénk hallani néhány fontosnak ígérkező mozzanatról a műfaj előrelátható jövőjéből.*

— *Egész tanulmányt tesz ki ez a téma. Itt csak szinte ötletszerűen*

**Szoboszlai Péter:
Üssztánc**

van mód egy-két jellemzőt kiragadni. A filmnyelvnél maradvá: a jövőben az eddigiéhez képest is erősödik a nemzetközi formák hatása. Ez nem mond ellent a hazai fejlődésnek, éppen rajzfilmnyelvünk tömörítő szerkezete és alapvető demokratizmusa következtében. A rajzfilm természeténél fogva erősen vonzódik a nemzetközi jelleghez, így a nemzeti és a nemzetközi elem összhangját magasabb fokon

várhatjuk a nyelvi formákban. Előre csak mint általános tendencia jelezhető, hogy a műfaj eddig kiaknázatlan rendkívül gazdag lehetőségei az oktatásban várhatóan a rajzos oktatófilmek nagy lendületű fejlődését hozzák meg. Végül: a jövővel szorosan összefügg az új alkotó nemzedék nevelése. Létrejött és működik a Fiala rajzolók stúdiója, amelyben különböző feladatok megoldásával próbálja és fejleszti erejét a jövő rendezőnemzedéke.

BÁRSONY ÉVA